

Profesní společenství kutnohorských havířů: cech, nebo pořádek?

VIKTOR POHANKA

V padesátých letech 20. století rozpracoval Václav Husa a studenti jeho diplomového semináře tezi, podle níž profesní organizace kutnohorských báňských dělníků představovaly svébytnou formu korporací, odlišujících se svým charakterem od standardních řemeslných cechů.¹ Série textů, které Husa a jeho žáci věnovali jednotlivým horním *pořádkům*, jak byla tato společenství v jejich textech označována,² vyvrcholila ve shrnující studii z roku 1959, určené zahraničnímu publiku.³ V té přítom Husa zmíněnou tezi nijak speciálně neodůvodnil, přestože si byl vědom, že i v terminologicky neustáleném středověkém cechovním prostředí se s pojmem

1) K Husově osobě Eduard MAUR, *Václav Husa – historik*, in: Václav Husa, Praha 1989 (= Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1988/5; Velké osobnosti filozofické fakulty Univerzity Karlovy v 50. a 60. letech (obor historie), in: Francouzská inspirace pro společenské vědy v českých zemích, edd. Pavla Horská – Martin Nodl – Antonín Kostlán, Praha 2003 (= Cahiers du CEFRES 29), s. 27–43.

2) Anita KŘEPELKOVÁ, *Havířský pořádek v Kutné Hoře do roku 1547*, Příspěvky k dějinám Kutné Hory 1, 1960, s. 37–70. Organizacemi pomocných dělníků se ve své nepublikované diplomové práci – již se mi v Archivu Univerzity Karlovy, kde by měla být uložena, nepodařilo dohledat – zabýval Jaroslav VRBATA, *Příspěvek k dějinám hašplířského a trejvířského pořádku v Kutné Hoře*, diplomová práce obhájená na Filosoficko-historické fakultě UK, Praha 1954. Dále Václav HUSA, *Uhlířské tovaryšstvo na Kutnohorsku ve 14. až 16. století*, Střeodočeský sborník historický 1, 1957, s. 7–66; Týž, *Výrobní vztahy v českém mincovnictví v 15. a 16. století*, Numismatický sborník 2, 1955, s. 57–98. K těmto pracím lze volně přiřadit rovněž pozdější studii Jarmily HÁSKOVÉ, *Kutnohorští rudokupci a jejich organizace*, Numismatický sborník 11, 1970, s. 27–40, kterou autorka věnovala Husově památce.

3) Václav HUSA, *Organisation des Kuttenger Bergvolkes vom 14. bis 16. Jahrhundert*, Deutsches Jahrbuch für Volkskunde 5, 1959, s. 243–254. Jeho názor plně respektovala ještě Helena ŠTROBLOVÁ, *Obec mincířů a pregěřů – korporace mincovních zaměstnanců v Kutné Hoře*, Kutná Hora 1990, jež byla poslední autorkou věnující – byť nijak zvlášť přínosně – pozornost jedné z těchto korporací.

pořádek lze vcelku běžně setkat.⁴ Jediným argumentem, jímž v uvedené studii ospravedlnil svou premisu, tak bylo konstatování, že žádná z profesních korporací horního dělnictva nenesla ve svém názvu slovo cech.⁵

Toto zjednodušené odůvodnění neznamená, že by erudovaný badatel Husova formátu, jehož metodicky příkladně vystavěné studie o uhlířském tovaryšstvu či o společenství minciřů a pregéřů nezastaraly ani po šesti desetiletích,⁶ postrádal závažnějších důvodů, jimiž by své tvrzení obhájil. V daném článku však nepokládal za důležité se k němu vyjádřit. Je sice pravda, že ani v dalších svých studiích Husa zmíněnou záležitost hlouběji neřešil, nicméně v textech jeho diplomantů narážíme na několik indicií prozrazujících, že otázka odlišnosti cechů a pořádků byla v semináři diskutována. Z argumentace předložené nejvýznamnější Husovou žačkou Jarmilou Háskovou například vyplývá, že rozdílnost obou prostředí měla spočívat v „odlišné právní podstatě“ horních pořádků.⁷ Bylo tím míněno, že zatímco cechy spadaly pod vrchní kompetence městské rady, dohled nad korporacemi horního dělnictva vykonával nejvyšší mincmistr, resp. královští úředníci sídlící ve Vlašském dvoře.⁸ Anita Křepelková zase zdůraznila skutečnost, že organizace horních dělníků byly vcelku otevřené novým uchazečům o členství, kdežto podstata cechů spočívala v zajištění výrobního monopolu producentů v nich etablovaných.⁹

Ani toto závažné zjištění, které nepochybně stálo v pozadí implicitního soudu Václava Husy, by nám však nemělo bránit v prověření dosud uvedených tezí. Proto obrátíme na následujících řádcích pozornost ke kvantitativně nejobrustnějšímu

4) Jako *pořádek* je v roce 1442 nazván cech kutnohorských koželuhů, ve stejném dokumentu se přitom opakovaně hovoří o *cechmistrech koželužských*, srov. Státní okresní archiv Kutná Hora (dále SOKA KH), Archiv města Kutná Hora (dále AM KH) – Aktová sbírka (dále AS), kart. 1, č. 40. Kniha kovářského cechu zase na předeštlí nese záznam *Pavel Skřivan, písař při pořádku kovářském, rukou vlastní 1553*, srov. SOKA KH, Cech kovářů a kolářů Kutná Hora (dále CK KH), kn. 1. Doklady by po provedení hloubkového průzkumu jistě bylo možné multiplikovat. K neustálenosti cechovní terminologie a k synonymnímu chápání obou pojmů Josef JANÁČEK, *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, Praha 1963, s. 156, naposledy pak Jiří SMRŽ, *Cechy v pražských městech od prvních zpráv ve 13. století až do jejich zrušení v roce 1860*, Praha 2019 (= Documenta Pragensia Monographia 37), s. 26–28.

5) „Es muß bemerkt werden, daß keine von ihnen als Zunft bezeichnet wurde.“ Viz V. HUSA, *Organisationen*, s. 244. O čtyři léta dříve, v článku zaměřeném na korporaci kutnohorských minciřů a pregéřů, dovozoval Husa odlišnost obou prostředí tím, že pořádek producentů mince investoval finance do pořízení nemovitých statků a těžařských podílů v kutnohorských a kaňkovských dolech, viz Týž, *Výrobní vztahy*, s. 82. Dolové podíly přitom v kutnohorských poměrech vlastnila řada korporací, mezi nimiž nechyběly ani cechy. Jako příklad z konce 15. století lze uvést cech kovářský a kolářský, srov. SOKA KH, CK KH, kn. 1, passim.

6) Viz pozn. 2.

7) J. HÁSKOVÁ, *Kutnohorští rudokupci*, s. 34.

8) Propojení městské a báňské sféry ve svérázný propletenec i vyvázání města z pravomocí podkomořího, jehož roli suploval právě nejvyšší mincmistr coby zástupce panovníka ve městě a správce mincovny, přiblížil Tomáš BOROVSÝ, *Správa města a radní vrstva v předhusitské Kutné Hoře*, in: *Historie 1996*. Celostátní studentská vědecká konference, ed. Petr Grulich, Hradec Králové 1997, s. 59–83.

9) A. KŘEPELKOVÁ, *Havířský pořádek*, s. 41–42. Tato principiální odlišnost však neplatila všeobecně, viz níže. O iluzornosti uhájení výrobního monopolu, zvláště v ekonomicky atraktivních odvětvích, Heather SWANSON, *The Illusion of Economic Structure: Craft Guilds in Late Medieval English Towns*, Past and Present 121, 1988, s. 29–48, zde s. 33–37.

kutnohorskému profesnímu společenství, pořádku havířů,¹⁰ jehož konstituování v pohusitském období lze ze všech horních korporací sledovat nejdětalněji.¹¹

Předhusitský původ společenství?

Zpráva o zformování havířského pořádku se sice hlásí až do roku 1443, nicméně již v nadpisu daného záznamu v příslušné městské knize je slovo *počátek* přeškrtnuto a nahrazeno obratem *vysazení a navrácení* [!] *cechu havířského*.¹² Starší původ společenství proto v literatuře není nijak zpochybňován. Údaj z paměti Bartoše z Práchnan, zasazující ustavení organizace již do roku 1313, však obvykle akceptován není,¹³ byť se s pečetí pocházející z uvedeného roku lze v inventářích havířského majetku setkat ještě v polovině 18. století.¹⁴ Nemůžeme pochopitelně vyloučit, že nápis/opis typáře byl chybně přečten a že zmíněné vročení je spíše výrazem „paměti“ s předmětem se pojící. Vezmeme-li ovšem v úvahu, že ve stejné době, tedy v půli 18. století, byla nově seřazena a roztríděna – dle tematických skupin a v jejich rámci pak dále chronologicky – havířská registratura, v níž figurovala řada písemností z 15. století, jež autor nového systému správně označil, datoval a popsal, není snad a priori nutné o mylném čtení pečeti uvažovat.¹⁵

Zasadí-li se časné vročení typáře do kontextu formování zbylých horních korporací, nejeví se ostatně počátek 14. století – tedy doba největšího těžebního boomu uvnitř revíru¹⁶ – zdaleka tak problematicky, jak svého času soudila třeba Anita Křepelková.¹⁷ Naopak, na jistou formu organizace narážíme již v *Ius regale montanorum* u rudokupců.¹⁸ Rovněž privilegia pro uhlíře z první čtvrtiny 14. století, díky nimž získali producenti (z hlediska provozu hutí a mincovny bytostně důležitého) dřevěného uhlí zajímavé berní a úvěrové úlevy, dokládají existenci jejich *tovaryšstva*, jak je korporace nazývána.¹⁹ Konečně i výrobci mince se do poloviny 14. století

10) Této korporaci věnoval pozornost jako první již kutnohorský archivář Jan FIALA, *Havířský pořádek v Kutné Hoře*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české 11/1, 1941, s. 1–24. Je přitom příznačné, že Fiala neviděl mezi označeními cech a pořádek žádný rozdíl a oba výrazy traktoval jako synonyma.

11) Závěry této studie lze ovšem do značné míry vztáhnout rovněž na mladší korporace hašplířů a trejvířů, které se od mateřské havířské organizace odštěpily na počátku devadesátých let 15. století, srov. SOKA KH, AM KH – knihy, č. 8, fol. 182v, 194v, 230r ad.

12) SOKA KH, AM KH – knihy, č. 7, fol. 113r. Transkripce pramenů citovaných dále vychází z pravidel, jež představil Jiří DAŇHELKA, *Směrnice pro vydávání starších českých textů*, Husitský Tábor 8, 1985, s. 285–301.

13) *L[éta] 1313. Pečeť pořádku havířského vyryta*. Srov. *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova I*, ed. Antonín REZEK, Praha 1878, s. 324.

14) *Jedna pečeť velká s řetízem, 1313 roku vyrytá*. Srov. SOKA KH, *Pořádek havířů Kutná Hora* (dále PH KH), inv. č. 34.

15) Tamtéž, inv. č. 11.

16) Jan KOŘAN, *Dějiny dolování v rudním okrsku kutnohorském*, Praha 1950 (= Geotechnica. Sbirka prací z praktické geologie 11), s. 6–8; František ORASKÝ et al., *Tisíc let kutnohorského dolování a mincování*, Kutná Hora 1985, s. 27–28.

17) A. KŘEPELKOVÁ, *Havířský pořádek*, s. 38; podobně i V. HUSA, *Organisationen*, s. 243.

18) Tomáš SOMER, *Význam olova pro český stát ve 13. století*, *Časopis Slezského zemského muzea B* 59, 2010, s. 113–125, zde s. 121–122.

19) V. HUSA, *Uhlířské tovaryšstvo*, s. 12–14.

zformovali ve společnou *obec*.²⁰ U žádné z uvedených korporací sice neznáme motivaci ani iniciátora jejich institucionalizace, došlo-li ale k tomuto procesu u všech ostatních výrobních odvětví, nelze předpokládat, že by se nedotknul primární sféry, tj. dolování. Na základě těchto indicií bych proto nevyklučoval časné datování počátků havířského společenství, byť o míře a formě jeho institucionalizace ani o době a příčině jeho pozdějšího zániku nic netušíme.²¹

Ustavení korporace

Roku 1443, kdy byla korporace obnovena, se na radnici dostavili zástupci havířů, kteří prosili konšely, aby jim *ráčili přieti, aby také cech měli, jako i jiná řemesla vu obci mají*, přičemž navrhovali, aby jim *páni usazovali cechmistry*.²² Iniciativa tedy vzešla ze strany samotných havířů usilujících o postavení standardního městského cechu. Aby svého cíle dosáhli, neváhali vložit do rukou radních pravomoc umožňující zrušit korporaci v případě, že by byla příčinou nepokojů, jež by ohrožovaly plynulý chod revíru.²³ Se suplikou havířů vyslovili konšelé souhlas, ovšem pod podmínkou zastropování maximální výše jejich platů a řádného plnění pracovních směn,²⁴ což představitelé havířů bez námitek akceptovali.

Touha po konstituování cechu – operovat jiným pojmem by bylo násilné²⁵ – šla tedy ze strany havířů tak daleko, že městské radě postoupili klíčové kompetence, včetně výběru cechovního vedení. Namísto je proto otázka, co havíři ustavením cechu vlastně získávali. Z dikce zápisu plyne, že svou žádost odůvodňovali potřebou reprezentace, zbožnosti a solidarity,²⁶ motivem však byla i snaha po regulaci výkonu profese spojená s kontrolou ze strany zkušených havířů nad jejich méně ostřílenými kolegy.²⁷ Vzhledem k tomu, že havíři náleželi v kontextu městské society ke společensky níže situovaným jedincům, představovala jistě vidina základní sociální

20) Pomalejší konstituování instituce patrně souviselo s komplikovanějšími majetkoprávními vztahy v mincovně, viz Týž, *Výrobní vztahy*, s. 81. Situaci kolem majetkových práv k jednotlivým dílenským provozům (*šmitnám*) přiblížil Emanuel LEMINGER, *Královská mincovna v Kutné Hoře*, Praha 1912, s. 203–215.

21) Zánik korporace je obvykle spojován s událostmi husitské revoluce a s propadem dolování, přestože pro takové tvrzení chybí doklady.

22) SOKA KH, AM KH – knihy, č. 7, fol. 113r.

23) Tamtéž, fol. 113v: *pakli by kdy [...] skrze ten cech znamenali která rocení a spiky od havěruov k obtěžování nákladnikuom, ježto by to horám k zkáze a k horší[m]u přijítí mohlo, tehdá aby ten cech jim [...] moc měli zase zdvihnutí a zrušiti*. Právě tento bod přitom dráždil historiky píšící v padesátých letech minulého století, kteří se snažili obrátit jeho jednoznačnou dikci. V jejich očích to totiž musela být městská rada, kdo klauzuli do zápisu protlačil, srov. Jiří KEJŘ, *Právní život v husitské Kutné Hoře*, Praha 1958, s. 145; A. KŘEPELKOVÁ, *Havířský pořádek*, s. 40.

24) SOKA KH, AM KH – knihy, č. 7, fol. 113v–114r.

25) Ostatně již z prostého faktu, že havíři zamířili s žádostí o ustavení organizace na radnici, a nikoliv do Vlašského dvora, je zřejmé, že náleželi mezi městská řemesla (viz níže). Ke konstituování cechů v královských městech viz J. JANÁČEK, *Přehled*, s. 156.

26) SOKA KH, AM KH – knihy, č. 7, fol. 113r: *aby také k chvále boží a obci ke cti i své[m]u řemeslu, sviece i jiné potřeby do kostela mohli [...] kupovati; aby měli z čeho chudým pro jméno boží uděleti; jestliže na kterého z nich pán buoh dopustí nemoc, aby je[m]u z toho pomáhali a žebrati na něho nedopustili pro svú i budúciech svých tovaryšuov hanbu*.

27) Tamtéž: *protože havěři noví neb i jiní neumějí luony sobě sadie vysoké a zaslúžiti jich neumějíce a také že mnozí z nich přijímajice lehensafy v dolčech [...] lidi na to svedúic, aby s nimi pavovali, potom*

podpory (obzvláště u tak nebezpečné práce) atraktivní benefit. Nejinak tomu bylo i v případě participace na aktech milosrdenství a garance náležitého pohřbu spolu se zajištěním zbožných přímlov za zemřelé členy.²⁸ Podceňovat rozhodně nelze ani reprezentaci společenství.²⁹ Právě sociální postavení a individuální možnosti jednotlivých havířů však po mém soudu naznačují, že nejvýznamnější výtěžek, který jim povolení cechu přineslo, spočíval v jejich sjednocení.³⁰ V roce 1443 totiž instituce sdružovala vedle havířů také všechny pomocné dělníky (běhače, plničce či obsluhu důlních rumpálů a velkých těžních strojů). V řadách společenství se tak jistě nacházeli přinejmenším stovky osob, tvořící v momentě jejich unifikace nezanedbatelnou politickou i ekonomickou sílu. Proto byli havíři – v zájmu svého sjednocení – ochotni učinit řadu ústupků.³¹ Jejich strategie se přitom již o generaci později ukázala jako prozíravá.

Kontroverze roku 1467

Zápis o povolení cechu se, jak jeho dikce prozrazuje, původně nacházel na nějaké *ceduli*, odkud byl v roce 1466 přepsán do aktuálně vedené městské knihy památné.³² Důvod náhlého opsání 23 let starého pořízení osvětluje dodatečný přípisek „vmáčknutý“ městským písařem bezprostředně za záznam o schválení korporace radou, který pochází z roku 1467. Tehdy se totiž havíři začali domáhat toho, aby jejich reprezentanti nebyli jmenováni městskou radou, nýbrž nejvyšším mincmistrem, *aniž sú chtěli slúti cechmistrři, než starší havěřští*.³³ Počátky kontroverzí přitom nepochybně spadaly již do předcházejících let a právě jako reakci na ně dali konšelové vepsat znění *cedule* z roku 1443 do památné knihy. Dávali tím jasně najevo, že podmínky, za nichž byla korporace povolena, považují za věčné a neměnné. Dikce zápisu byla také přečtena neposlušným cechmistrům, které si městská rada

od toho kradmo sběhnú a na jiné obchody se dadie a lidi o náklady bez studu připravují, a tím i jiné havěře lidem v mrzkost [...] uvodí.

28) Gervase ROSSER, *The Ethics of Confraternities*, in: A Companion to Medieval and Early Modern Confraternities, ed. Konrad Eisenbichler, Leiden – Boston 2019, s. 91–108, zde s. 99–100; Týž, *Crafts Guilds and the Negotiation of Work in the Medieval Town*, Past and Present 154, 1997, s. 3–31, zde s. 10–11. Pro české prostředí Hana PÁTKOVÁ, *Bruderschaften und Zünfte – Formen (und Grenzen) der Repräsentation*, in: Ecclesia als Kommunikationsraum in Mitteleuropa (13.–16. Jahrhundert), edd. Eva Doležalová – Robert Šimůnek, München 2011, s. 185–191; TÁŽ, *Ke kultovní činnosti řemeslnických sdružení ve 14. a 15. století*, Brno v minulosti a dnes 12, 1994, s. 169–174.

29) G. ROSSER, *Crafts Guilds*, s. 10.

30) Podobně i Josef JANÁČEK, *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961, s. 61.

31) V tomto bodě se neztotožňuji s názorem J. KEJŘE, *Právní život*, s. 145, jenž soudil, že se havířské společenství odlišovalo od cechovního prostředí, neboť bylo založeno primárně jako „podpůrné bratrstvo, jehož prvním úkolem je míti na zřeteli péči o sociální postavení svých členů“. Jedná se o přeceňování jednoho z účelů instituce. Jako povolení ke zřízení žebračké organizace ostatně zápis z roku 1443 mylně interpretoval již Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. A XVI. věku II*, Praha 1892, s. 119. Jeho omyl nedávno oživila Kateřina Jíšová, *Milosrdenství v českých středověkých městech*, in: *Milosrdenství ve středověkých městech*, ed. Táž, Praha 2013 (= Documenta Pragensia Supplementa 4), s. 19–38, zde s. 27–28.

32) SOKA KH, AM KH – knihy, č. 7, fol. 114r: *svrchupsané věci dály sú se skutečně léta M° cccc° xliiii°, ale vepsány sú panským rozkázanie[m] v registra z cedule, kteráž j[es]t byla ty časy sepsána, an[n]o 1466.*

33) Tamtéž: *cechmistrři s jinými mnoha staršími havěři do rady [...] jsúc zavoláni, když sú se počali zpěčovati pánuom, aby od nich cechmistrři sázení nebyvali, než od pana mincmejstra.*

ve zmíněném roce 1467 předvolala na radnici. Opření o královskou autoritu radní přikázali havířským představitelům respektovat starší úmluvy, nepřijímat do cechu osoby, jež nevykonávají jejich povolání, a nedosazovat do vedení instituce nikoho kromě osob určených samotnými konšely.³⁴ V danou chvíli havířům (již kvůli shora zmíněné hrozbě zrušení organizace) nezbylo než napomenutí šepmistrů akceptovat.³⁵ Úplně s prázdnou však z radní síně neodcházeli. Požádali totiž, aby s ohledem na zvyšující se inflaci bylo zrušeno původní ustanovení týkající se zastropování výše jejich odměn, a konšelé s tím vyjádřili souhlas.³⁶

V polovině šedesátých let tedy již havíři vystupovali jako sebevědomá korporace usilující o zvrácení některých, z jejich pohledu nevýhodných bodů dohody z roku 1443. Zdá se, že kontroverze byly zapříčiněny snahou vyvázat se z dohledu městské rady a vydobýt si větší podíl na volbě cechovního vedení. Nápadný je i požadavek na úpravu titulatury jejich představitelů. I v tomto bodě byli havíři úspěšní a pro jejich reprezentanty se záhy vžilo označení *starší havířští*. Vlastní pravomoci nad stále asertivnějším společenstvím však městská rada tehdy ještě uhájila.

Spor o pravomoci nad havíři

Již v roce 1472 se korporace znovu pokusila prosadit své požadavky. Přítomnost královského dvora ve městě havířům umožnila uplatnit odlišnou strategii. Suplikou se tehdy obrátili přímo na panovníka, jehož prosili, aby se jmenování jejich vedení odbyvalo – stejně jako v případě představitelů minciřů a pregéřů – ve Vlašském dvoře v gesci nejvyššího mincmistra. Žádost přitom odůvodnili tím, že jejich činnost je elementárním předpokladem chodu revíru a že i oni jsou za svou práci odměňováni z prostředků Vlašského dvora, resp. od jednotlivých rudokupců.³⁷ Poněkud násilná konstrukce, spojující cech s královskou enklávou ve městě (reprezentovanou královskou mincovnou), padla na úrodnou půdu. Z dikce záznamu památné knihy však plyne, že se tak stalo spíše proto, že se mladičkový král Vladislav neorientoval v městských právech a zvyklostech. Proto také havířům neváhal na nový způsob

34) Tamtéž: *tu jim jest čten zápis svrchupsaný cechu jich vysazení, přitom jest jim rozkázáno od pánuov s povolení[m] krále Milosti, krále Jiřího, aby se [...] tak zachovávali, jakož se svrchu píše, jiných, ktož nejsou havěři, ani toho dovodie šleglem a železem, v svůj cech nepřijímající, ani starších nad se aby sobě nezvolovali, mimo ty, kte[r]ž jim páni v radě sadie.*

35) V kutnohorských poměrech suplovala dvojice šepmistrů purkmistrovský úřad, srov. Tomáš Borovský, *Patriciát nebo radní vrstva? Kutná Hora v předhusitském období*, in: Královská a poddanská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci. Sborník příspěvků z mezinárodního odborného symposia uspořádaného ve dnech 5.–6. října 2001 v Příboře, ed. Jiří Jurok, Ostrava – Nový Jičín – Příbor 2001, s. 87–101, zde s. 89.

36) SOKA KH, AM KH – knihy, č. 7, fol. 114r: *a starší [...] svolili sú ke všem věcem svrchupsaným i od pánuov rozkázáným, krom toho, což se luonu sázenie týče, a páni drahotu všech věcí znamenavše, toho sú jim do času neodpřeli.*

37) Tamtéž, fol. 232v: *a když páni šepmistři a ko[n]šelé od Je[h]o Mi[los]ti stvrzení vedlé p[rá]v svých psaných cechmistry sú měli obnoviti, tehdy havěři starší, kteříž vždy prve od pánuov šepmistrův a rady bývali sú sázení, učinili sú prosbu na králi Mi[los]ti [...] prosiece, poně[va]dž konšelé p[re]gěřští a mi[n]cieřští ote dvora živnost majíce, sázení bývají skrze pana mi[n]cmejsra, aby králo[vs]ká Mi[los]t také vzhlédna na to, že havěřské dielo j[es]t jako prvnejšie na horách k užitku Je[h]o k[rá]lovske] Mi[los]ti a obecnie[m]u dobru, poněvadž také za svú p[rá]ci odplaty ote dvora a od erckafě[ř]ův čakají [...] aby starší havěři též jako ko[n]šelé mi[n]cieřští a p[re]gěřští skrze pana mi[n]cmejsra na dvoře byli sázení.*

obnovy jejich vedení vystavit královský majestát,³⁸ což se rovnalo flagrantnímu porušení práv městské rady. Ta se začala důrazně dožadovat nápravy vzniklé situace. Zmatený král, který nemínil obratem anulovat vydanou písemnost, zároveň si však netroufal ani zasáhnout do městských privilegií, raději nepřijemnost postoupil nejvyššímu mincmistrovi,³⁹ jenž radu vyzval, aby svůj nárok obhájila. Do ukončení sporu přitom havířské představitelky jmenoval spolu s konšely, a to ve Vlašském dvoře. Havířům však současně sdělil, že prokáže-li se, že obnova jejich vedení skutečně náleží mezi pravomoci městské rady, nebude král na této skutečnosti nic měnit.⁴⁰ Městský písař tehdy sice za uvedený zápis sebejistě doplnil, že konšelé svá práva prokážou,⁴¹ přesto trvalo celé tři roky, než se věci vrátily do starých kolejí. Okolnosti, za kterých se tak stalo, navíc působí poněkud kuriózním dojmem. V první řadě je nutné zdůraznit, že vlastně neznáme náleze, jež mincmistr Beneš z Weitmile nakonec vyřkl. Obnova havířských zástupců však zjevně zůstala v režii královského zástupce. Potvrzuje to jak absence zmínek (z let 1474–1475) o nově dosazených představitelích korporace na stránkách městské knihy,⁴² tak opis písemnosti pocházející z doby vlády císaře Rudolfa II., kdy se kutnohorští konšelé opět ocitli ve sporu o pravomoc sázení havířského vedení, tentokrát s královskými úředníky z Vlašského dvora.⁴³ Tehdy konšelé zaslali panovníkovi na obranu svých práv kompendium pořízené ze zápisů starých městských knih, v nichž byly pochopitelně reflektovány i události z počátku sedmdesátých let 15. století. Nijak přitom nezakrývali, že od roku 1473 nebylo sázení havířů – na rozdíl od předchozího období – zcela v jejich gesci a že se ceremoniál odehrával v prostorách Vlašského dvora.⁴⁴

38) Tamtéž: *a Je[h]o Milost se pány radú svú, nejša zp[ra]ven p[rá]v a obyčejóv města Hory, jich žádosti, jakožto majíce za slušnú, povoliti j[es]t ráčil a své rčení královské listem svým jí[m] učinil.* Vzhledem k dalšímu průběhu události je příznačné, že znění této písemnosti neznáme z žádného mladšího opisu.

39) Tamtéž: *to zvěděšve šepmistři [...] žádali sú, aby Je[h]o k[rá]lovská Mi[los]t, v to jim nesahaje, ráčil je zachovati vedlé práv a zvyklých obyčejóv, jakož p[ře]dkové Je[h]o Mi[los]ti zachovávali sa jich p[ře]dky [...] Je[h]o Mi[los]t zp[ra]jvíše, že z jich moci a z jich volenie starší nad havěři sú vždy voleni a Je[h]o Mi[los]t k[rá]lovská se pány radú svú, majíce před sebú rčení, což sú havěřóm psali, i také žádost pá[n]ov šepmist[rov] a rady, znajíce, že obojí sú obec jedna a táž [...] a chtějíce, aby slovo královské šlo před se a také aby p[rá]va a obyčejové městcí neume[n]šovali se, i vidělo se slušné jich Mi[los]ti te[n]to p[ro]středek najíti, a to řízenie jich Mi[los]ti poručili sú urozeném[uj] [...] B[e]n[e]šof[vi] z Waitmille, ty časy [...] mi[n]cmeistr[ovi] na Ho[r]ách.*

40) Tamtéž, fol. 232br: *havěřóm pověděšve skrze pana Beneše, mi[n]cmeistra, že tato věc děje se ne proto, by havěři pod úřad pana mi[n]cmeistra neb pánov šepmi[st]r[ov] a konšel slušeti neměli, ale aby rčení Je[h]o k[rá]lovské Mi[los]ti bylo zachováno bez umenšenie p[rá]v a obyčejóv horských [...] a v tom pá[n]i šepmistři a ko[n]šelé okázati mají p[rá]vo a obyčije své, Je[h]o Milost sobě to pozuostavuje i já na místě Je[h]o Mi[los]ti. Bude-li okázáno, že by páni šepmistři a rada k sázení a volení vás právo měli a ten obyčej od staradávna byl zachovávan, Je[h]o Milost, čehož j[es]t jim i vá[m] potvrdil, toho rušiti, naději máme, nebude, poněvaž jste obec jedna.* Navzdory zmatené foliaci v těchto místech rukopisu budu s ohledem na jednotný postup používat toto číslování i nadále.

41) Tamtéž: *páni šepmistři a konšelé mohú právo své okázati, že předko[v]é jich [...] z obyčije, kterýž za pravý držáli, vždycky starší sadili z své moci.*

42) Srov. Tamtéž, fol. 244r, 259r.

43) Srov. SOkA KH, AM KH – AS, kart. 1, č. 113/2.

44) Tamtéž, č. 113/3: *prostředek [...] jest nalezen tak, že tíž starší nad havěři od pánuv mincmeistrův a šepmistrův a konšelův na Vlaském dvoře sázení bývali.* Transkripce tohoto citátu, pocházejícího z konce 16. století, se řídí pravidly uplatněnými v publikaci *Červená kniha Opavského knížectví. Edice*

Havíři tedy dosáhli toho, oč usilovali. Vyvázali se z dohledu městské rady a byli dosazováni nejvyšším mincmistrem, jemuž sice asistovali konšelé, nicméně závazek zachovávat věrnosti a poslušnosti nové vedení korporace skládalo do rukou královského úředníka, jak naznačuje absence záznamů o sázení havířů v městské knize. Ba co víc, na nový postup obnovy vedení drželi dokonce panovnické privilegium! Přesto v roce 1476, *když úřad konšelský byl obnoven skrze pana Beneše [...] a páni konšelé cechmistry [...] nade všemi řemesly [...] obnovili,*⁴⁵ předstoupili zástupci havířů před městskou radu a poprosili o jmenování nového vedení. Podle městského písaře přitom svou žádost zdůvodňovali tím, že toužili učinit přítrž nesouladu, jež v městské obci vyvolal nový způsob sázení jejich reprezentantů, které (jak nyní uznali) uzmul mincmistr konšelům protiprávně. Proto havíři neváhali upozadit královské privilegium, jež drželi, a prosili radní, *aby ku právu a zvyklé[m]u obyčejí se navrátíce, ráčili také starší nad havěři obnoviti.*⁴⁶ Žádali pouze o to, aby se ceremoniál odbyval ve Vlašském dvoře, přičemž zopakovali odůvodnění podané o tři roky dříve králi Vladislavovi, totiž že stejně jako minciři a pregéři *dvorem Vlaským jsou živi a záplatu za svou práci odtud berú.*⁴⁷ Slíbili přitom konšelům, že vyjdou-li jim vstříc, budou v havířích napříště mít loajální poddané. Městská rada na jejich podmínku přistoupila a obnovila z *moci své* vedení korporace, které následně do rukou šepmistrů složilo přísahu věrnosti. Zápis navíc neměl nikoho nechat na pochybách o legitimitě celého aktu.⁴⁸

V kontextu dlouhodobého snažení cechu naprosto nepochopitelné počínání nás tudíž přivádí k otázce, co havíři tímto překvapivým popřením své dosavadní strategie sledovali. Stáli snad za změnou původního kurzu havířů konšelé, resp. nějaký benefit poskytnutý jimi korporaci? Vzhledem k úsilí, jež městská rada opětovně vyvíjela v opakujících se sporech o pravomoci nad havířskou korporací,⁴⁹ to patrně lze předpokládat. Ostatně vyvázání tak početné masy lidí z jejich vrchního dohledu rozhodně nebylo v zájmu konšelů. Nebo snad obrat havířů způsobil přístup jejich nové vrchnosti k nim? Oporu v pramenech nenalezneme pro žádnou z možností. Nejsme-li tedy schopni dekodovat příčiny onoho zarážejícího jednání, zaměříme se na to, čeho havíři svým lavírováním docílili.

Jako nejmarkantnější se z tohoto pohledu jeví dopad jejich počínání na reprezentaci korporace ve vztahu ke zbytku městské obce. Jestliže strategie havířů nebyla

registra komunikace opavských stavů z let 1614–1618 ve věci jejich sporu s Karlem z Lichtenštejna, ed. Petr KOZÁK, Opava 2015, s. 54–57.

45) SOkA KH, AM KH – knihy, č. 7, fol. 232bv.

46) Tamtéž: *starší nad havěři, poznavše jakožto múdři a dobří lidé, které roztržení vu obci bylo [...] skrze to, že pan Beneš pánuom šepmistróm a konšelóm sázení starších nad havěři z moci vyňal proti právu a zvyklé[m]u obyčejí [...] svrchupsaní pak starší nad havěři, majíce lítost skutku toho, vstúpivše do rady jednú, druhé i třetí, jménem svým i všech tovaryšuov havěruov starších i mlajších, právo a privilegiu[m] své opovrhše, žádali jsou pánuov s přímlovú [...] hofmistra, aby ku právu a zvyklé[m]u obyčejí se navrátíce, ráčili také starší nad havěři obnoviti.*

47) Tamtéž.

48) Tamtéž: *králi [...] bezpráví nečiníce, ale ku právu se navracujícíe.*

49) Viz pozn. 43–44. Jiný kompetenční spor – s nejvyšším mincmistrem Albrechtem z Gutštejna – přiblížil Viktor POHANKA, *Kaňk u Kutné Hory. Standardní předměstí nebo nezávislá obec?*, Forum Urbes Medii Aevi 8, 2014, s. 174–181, zde s. 176.

vedena snahou o vyvázání se z moci konšelů, lze za klíčové považovat zvýraznění jejich distance od ostatních městských cechů. Byť mezi společenstvím havířů a rutinními řemeslnými cechy nalezneme některé rozdíly, nelze zavírat oči před faktem, že korporace byla v roce 1443 povolena jako městský cech. Od roku 1462, od něhož disponujeme zápisy památné městské knihy, do roku 1473 také havíři na jejich foliích figurují po boku ostatních cechmistrů.⁵⁰ Nic na tom nemění skutečnost, že jsou vždy zaznamenáni na čestném prvním místě. Po roce 1476, kdy se korporace opět vrátila pod křídla městské rady, ovšem již s odlišným statutem, se v téže knize objevuje speciální rubrika vyhrazená právě pro vklady týkající se obnovy havířského vedení, která byla vizuálně oddělena od zbylých městských cechů. Již během kontroverzí s městskou radou v polovině šedesátých let ostatně představovala jeden z klíčových požadavků havířů proměna titulatury jejich vedení i názvu korporace. Zvýraznění distance mezi havíři a rutinním cechovním prostředím ještě prohloubilo zavedení nového ceremoniálu sázení havířských představitelů. Zatímco vedení řemeslných cechů bylo obnovováno na radnici výlučně v režii městské rady, dosáhli havíři jmenování ve Vlašském dvoře za přítomnosti nejvyššího mincmistra.⁵¹ Z toho důvodu je nemuselo trápit, že nazítří bylo nové vedení instituce povinno dostavit se na radnici a složit do rukou konšelů přísahu poslušnosti. Unikátní postup sázení jejich starších totiž havíře posouval o krok blíže k organizaci mincířů a pregěřů,⁵² která jim sloužila za vzor. Nový ceremoniál obnovy se odrazil také v proměně pojmenování korporace, pro niž se záhy ustálilo označení *pořádek*.

Specifičnost horních pořádků?

Zdá se tedy, že tlak, jež dokázali havíři opětovně vyvinout na městskou správu, byl úspěšný, ba co je důležitější, že z hlediska havířů stálo podniknuté úsilí za výsledný efekt. Toto zjištění nás současně vrací k otázce o odlišnosti horních pořádků a řemeslných cechů, avizované již v úvodu příspěvku. Předcházející řádky totiž odhalily, že mezi oběma formami korporací byl vnímán jistý rozdíl,⁵³ a to navzdory skutečnosti, že literatura zabývající se cechovní tematikou obvykle na pojmy cech a pořádek nahlíží jako na synonyma.⁵⁴ Otázkou je, v čem tento rozdíl spočíval?

50) Kniha *Registrum rubeum parvum* (SOka KH, AM KH – knihy, č. 7) zachycuje každoroční personální obměnu městských úřadů. Zaznamenáni jsou nejen konšelé, rychtář a obecní starší, ale také jmenovitě složení samosprávy všech předměstí, cechmistrů všech řemesel a později i obecní hospodáři, kostelníci, správci špitálu ad.

51) Řád sázení starších nad havíři, obsažený v památné městské knize pocházející z roku 1515, také zdůrazňuje, že mincmistr je u jmenování starších *pro pocti[vos]t pořádku to[h]o*, ale že výběr nového vedení náleží výhradně konšelům (*a starší pořádku havířského z sebe osoby dvě nebo víc vyšší, spis jmajíc vedlé zvyklosti a toliko pá[nuo]m šefmitruo[m] a pánuo[m] dají*), srov. SOka KH, AM KH – knihy, č. 10, fol. 4r.

52) Závazný postup ceremoniálu obnovy konšelského sboru a všech významných korporací petrifikoval záznam v městské knize zmíněné v předchozí poznámce, srov. Tamtéž, fol. 2r–6r.

53) Dokládá to i napomenutí šepmistrů přednesené před zástupci městské obce (a písemně zaznamenané v památné knize), jímž konšelé nabádali komunitu ke klidu a svornosti a žádali o radu, jak naložit s rušiteli řádu drženými ve vězení. Šepmistrů totiž tehdy sezvali k rokování na radnici předměstské rychtáře a konšely spolu se zástupci všech cechů i havířských starších, kteří byli zmíněni speciálně, srov. SOka KH, AM KH – knihy, č. 8, fol. 106v.

54) Viz pozn. 4.

Ve formě a fungování obou druhů organizací nelze nalézt prakticky žádné odlišnosti. Výše již naopak zaznělo, že diferenci vykazují účely zformování obou typů institucí. Anita Křepelková spojovala specifickou pořádkovost prostředí s přítomností námezdních sil v řadách členstva a s jeho mnohem větší otevřeností vůči přílivu nových adeptů, než tomu bylo v případě cechů, jejichž příslušníky byli drobní výrobci hájící svůj výrobní monopol.⁵⁵ Míra otevřenosti horních korporací však zdaleka nebyla jednotná. Zatímco množství havířů a dalších, z hlediska provozu dolů nezbytných pomocných dělníků nebylo s ohledem na nebezpečnost a fyzickou náročnost této práce limitováno, otevřenost pořádku mincířů a pregěřů byla výrazně ohraničena jistinou ve výši 50 kop českých grošů, kterou byl adept o vyučení se profesí povinen složit jako garanci svého následného pracovního setrvání v mincovně.⁵⁶ Vezmeme-li v úvahu ohromnou spotřebu dřevěného uhlí uvnitř revíru, je pravděpodobné, že k otevřeným institucím náleželo zpočátku i uhlířské tovaryšstvo. Tlak šlechtických velkostatků, usilujících od konce 15. věku participovat na zásobování Kutné Hory touto komoditou, však organizaci proměnil v pořádek tvrdě strážící svůj výrobní monopol.⁵⁷ Rudokupectví se naproti tomu mohl věnovat v zásadě každý, kdo o činnost projevil zájem. Kritériem byl teoreticky pouze dostatečný vstupní kapitál nutný k pořízení huti (či pronájmu pece v cizím objektu) a opatření zkušeného taviče spolu se všemi nezbytnými vstupními surovinami a polotovary.⁵⁸ Tento tzv. nákladnický systém byl ostatně typický pro většinu výrobních procesů uvnitř kutnohorského revíru, dodávky uhlí a dolování nevyjímaje.⁵⁹ K jeho prosazení přitom došlo již ve 14. století, neboť napomáhal zintenzivnění produkce.⁶⁰ Z této skutečnosti pak vyrůstala i přítomnost námezdních sil, jichž ještě na konci 15. století bylo užíváno jen v omezené míře,⁶¹ v řadách horních korporací.

55) Právě teze o exkluzivnosti cechovního prostředí je však v poslední době terčem opakované kritiky. Prosazuje se naopak názor, podle něhož byl přístup k řemeslu výrazně snazší, než se dříve soudilo – řady členů se podle něj měly rozšiřovat/uzavírat spíše v závislosti na ekonomickém cyklu. Stejně tak sociální mobilita uvnitř cechů byla podle nových zjištění vyšší, k tomu podnětně Ben EERSELS, *The Craft Guilds are the City. Political Participation in Late Medieval Towns. Brabant and Liège (c. 1360–1500)*, disertační práce obhájená na Katholieke Universiteit Leuven, Faculty of Arts, Leuven 2018 (dostupné online z <https://lirias.kuleuven.be/1990050> [cit. 2019-12-14]), s. 29–30.

56) V. HUSA, *Výrobní vztahy*, s. 84. Husa také upozornil na časté opakování identických příjmení v řadách knapů.

57) Nic na tom nemění okolnost, že zmíněnému tlaku pořádek na konci dvacátých let 16. století podlehl, srov. Týž, *Uhlířské tovaryšstvo*, s. 40–48.

58) Viktor POHANKA, *Organizace kutnohorských rudokupců, hutníků a propíračů rudy ve 14.–18. století*, Středočeský sborník historický 42, 2016, s. 26–51, zde s. 35. Výrobní postup nejlépe shrnuli Václav VANĚK – Dalibor VELEBIL, *Staré hutnictví stříbra*, in: Stříbrná Jihlava 2007. Studie k dějinám hornictví a důlních prací, Jihlava – Brno 2007 (= Archeologické výzkumy na Vysočině, Supplementum 1), s. 188–205, zde s. 191–198.

59) Zdeněk JELÍNEK, *Z dějin kutnohorského dolování ve XIV. až XVI. století. Podnikání na Oselském pásmu*, diplomová práce obhájená na Filosoficko-historické fakultě UK, Praha 1959, s. 40–45; V. HUSA, *Uhlířské tovaryšstvo*, s. 37.

60) K nákladnickému systému a jeho rozvoji i v jiných výrobních odvětvích J. JANÁČEK, *Přehled*, s. 163–165. Ke snaze pivovarnických nákladníků omezit množství producentů prostřednictvím hájení monopolu výroby úzké skupiny osob viz Tamtéž, s. 67.

61) Podíl námezdní práce se zvyšoval až ve druhé polovině 16. století, srov. Miroslav JAROŠ, *K otázce námezdní práce v českém hornictví v XVI. století*, Český lid 41, 1954, s. 71–76, zde s. 76.

Rozdíl mezi pořádkovou a cechovní sférou tudíž, po mém soudu, vycházel spíše z kapacity produkce, resp. z povahy jejího finálního výtvaru. Jestliže v případě výroby mince odpadala starost o její odbyt, byla řemeslná výroba limitována mírou nasycení trhu a konkurence.⁶² Proto si také obě prostředí musela vytvořit adekvátní produkční formy, jejichž odlišnost však nezakládala fundamentální rozdíl obou typů korporací jako takových. Ten tedy, jak se zdá, spočíval ve výkonu vrchních pravomocí. Byla to přímá vazba na královskou enklávu ve Vlašském dvoře, která oddělovala pořádky uhlířů, rudokupců, minciřů a pregěřů – jejich případ jen umocňovala exkluzivní titulatura i forma společenství odkazující do sféry městské samosprávy⁶³ – od cechovního prostředí i od zbytku městského společenství. Z této skutečnosti snad lze usuzovat, že iniciátorem institucionalizace minciřského a rudokupceckého pořádku byla královská správa usilující o surovinové zajištění chodu klíčového rudního revíru a o podchycení všech osob manipulujících s rudou a cenným kovem za účelem minimalizování jejich ztrát v procesu výroby mince.⁶⁴ Havířů se toto úsilí královské správy netýkalo, neboť bylo výhradně v zájmu prvotních těžařů (tedy investorů, na něž byla přenesena starost o vyrubání ložisek) obstarat jedince, kteří pro ně rudu vytěží a neodcizí. Snad proto havíři na rozdíl od ostatních horních korporací nepodléhali už od počátku pravomoci královských úředníků, ale bylo na ně pohlíženo jako na městské řemeslo.⁶⁵

Terminologie

Odlišení cechovní a pořádkové sféry, jež ve specifických kutnohorských poměrech druhé poloviny 15. století má své opodstatnění, nás současně staví před otázku, jak nazývat profesní korporace báňských dělníků. Užití poněkud archaického označení pořádky totiž s ohledem na významovou neustálenost tohoto slova působí obtíže.⁶⁶ Jestliže literatura 19. století traktovala pojmy cech a pořádek jako synonyma,⁶⁷ spatřoval Bedřich Mendl mezi oběma výrazy rozdíl. V jeho očích představovaly pořádky organizace vzniklé direktivně z iniciativy městské rady.⁶⁸ Dichotomii pojmů pořádek a cech pak zastávali rovněž někteří badatelé zkoumající zrušení cechů králem Ferdinandem I. v roce 1547. Podobný názor ovšem odmítl Josef Janáček, který se

62) Typologii jednotlivých trhů představil J. JANÁČEK, *Přehled*, s. 24–37.

63) V čele obce stáli konšelé, mající k ruce vedle *radních lidí* (poradní sbor) rychtáře i písaře, srov. V. HUSA, *Výrobní vztahy*, s. 82.

64) Případ uhlířů, u nichž prakticky zcela postrádáme písemnosti jejich registratury (TÝŽ, *Uhlířské tovaryšstvo*, s. 7), na tomto místě pomijím.

65) Že byla havířská práce ještě v roce 1467 nazírána jako řemeslo, které novic musí nejprve zvládnout, naznačuje výtka konšelů, aby *jiných, kteří nejsou havíři, ani toho dovodí šleglem a železem, v svouj cech nepřijímali*, srov. SOKA KH, AM KH – knihy, č. 7, fol. 114r. Opačný názor hájila ve studii, jejímž smyslem bylo doložit setrvalé zhoršování životních podmínek havířů, Anita KŘEPELKOVÁ, *Příspěvek k hospodářským a sociálním dějinám kutnohorských havířů na sklonku XV. a v první polovině XVI. století*, Středočeský sborník historický 1, 1957, s. 67–83, zde s. 77.

66) Terminologickými otázkami se podnětně zabýval J. SMRŽ, *Cechy*, s. 26–28, o jehož závěry se opírá.

67) Např. Josef EMLER, *Řemeslničtí pořádkové pražští v XVI. století*, Památky archaeologické a místopisné 8, 1868–1870, sl. 515–530, 581–596.

68) Bedřich MENDEL, *Počátky našich cechů*, Český časopis historický 33, 1927, s. 1–20, 307–346.

znovu vrátil k synonymnímu nazírání obou slov.⁶⁹ Stejná tendence je patrná i v současném bádání.⁷⁰

Označovat za tohoto stavu věcí korporace horních dělníků slovem pořádky se jeví ošidné. Jestliže však nejvýraznější odlišnost mezi cechy a pořádky byla spíše odrazem dvoukolejnosti městské a horní správy uvnitř revíru, není snad zavádějící pojmenovat organizace báňských pracovníků za účelem jejich odlišení od městských řemeslných cechů obratem horní, resp. báňské cechy.

Závěr

Odlišné vnímání horních a řemeslných cechů vyrůstalo ze specifických poměrů uvnitř kutnohorského milieu, jemuž byla vlastní provázanost městské a báňské správní složky, a nikoliv z důvodů nastíněných na úvodních řádcích tohoto příspěvku.⁷¹ Rozlišení obou prostředí, jež načrtl Václav Husa a jeho diplomanti, tak bylo spíše výsledkem jejich snahy o odhalení protokapitalistických prvků uvnitř feudální hospodářsko-společenské formace,⁷² které Husův okruh identifikoval právě s avantgardními reáliemi horního revíru, než fundamentální rozdílnosti městských a horních korporací. Příklad havířského společenství však odhaluje, že přinejmenším z hlediska reprezentace byla platforma, na níž byly založeny horní cechy, vnímána jako prestižnější a exkluzivnější. Spojení s ní také havířům umožnilo vzdálit se klasickému cechovnímu prostředí a přiřadit se před zraky městské obce alespoň zčásti k organizacím navázaným bezprostředně na královskou enklávu ve městě, což zpětně potvrzovalo výsadní postavení havířů – jedinců jinak nepřilíš majetných a vlivných – mezi početnými městskými řemesly.⁷³

69) Josef JANÁČEK, *Zrušení cechů roku 1547*, Československý časopis historický 7, 1959, s. 231–242.

70) Viz pozn. 66.

71) Symptomatické přitom je, že sám Václav Husa používal v jiném svém příspěvku (*Výrobní vztahy v českém plátenictví v 15. a v první polovině 16. století*, Český lid 44, 1957, s. 1–11) pojmy cech a pořádek *promiscue*. Nelze proto vyloučit, že i on chápal v úvodu zmíněnou dichotomii za výraz specifčnosti horního prostředí.

72) O oprávněnosti této identifikace ostatně Husův okruh opakovaně polemizoval s Františkem Grausem, Josefem Polišenským, Josefem Janáčkem a dalšími, jimž se podobné teze nezamlouvaly s ohledem na příliš časný výskyt kapitalistických výrobních vztahů.

73) Tato studie vznikla v rámci projektu SGS_2020_015 „Podpora vědeckých a prezentačních aktivit studentů doktorského programu Historie a magisterského programu Kulturní dějiny“, řešeného na Univerzitě Pardubice.

SUMMARY

The professional community of the miners of Kutná Hora: guild, or order?

This study shows that under the specific conditions of the mining region of Kutná Hora, we can speak of a distinction from the classical craft organizations and professional corporations of mineworkers (namely the organizations of coin minters, ore-buyers, and coal miners). The differentiation of the two spheres was not caused by fundamental distinctions in their operation, but came from the distinct legal and administrative statuses of both organization types. While craft guilds fell under the jurisdiction of city councils, the royal representative in the city oversaw the mining corporations, while also supervising the operation of the royal mint (the highest mint master). The mining corporations thus distinguished themselves with a greater degree of prestige and independence in the city council of Kutná Hora.

This thesis is supported by the efforts of the mining community—founded in 1443 as a normal city guild—to assume the position of a mining corporation. The pressure towards this end, which the miners continually maintained from the mid-1460s upon the city council, led to the establishment of a specific status of the mining community within the structure of corporations operating in the city in 1476. The miners found themselves at the boundary of the two aforementioned spheres. Their special position was also reflected in the field of symbolic communication (the re-naming of the community, a unique ceremonial renewal of their leadership), and thus strengthened the privileged position of the miners—individually neither very wealthy nor influential—among the various city crafts.